

УДК 336.02:33(477)

Ірина БОРИСОВА

**Полтавська державна аграрна академія,
Полтава, Україна**

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

Резюме. Стаття присвячена вивченню теоретичних засад виникнення дефіциту бюджету та розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ним. У дослідженні обґрунтовано економічну сутність та зроблено порівняльний аналіз методів та підходів бюджетного фінансування державних видатків. У фінансовій науці постійно постає питання про порівняльні переваги і недоліки кожного з цих методів. Бюджетний дефіцит є складним економічним явищем, має вплив на весь спектр економічних відносин в Україні й розглядається у контексті гарантування економічної безпеки держави. Сьогодні в умовах спаду виробництва, відсутності його кредитної підтримки, посилення фінансової нестабільності, кризи неплатежів, невиконання доходів бюджетів всіх рівнів процес зростання дефіциту бюджету є однією з найбільш дискусійних проблем і вимагає подальшого дослідження.

Ключові слова: дефіцит бюджету, державний борг, національна бюджетна політика, інфляція, емісія грошей, дефіцитне фінансування, збалансований бюджет, секвестр бюджету, сеньйораж, трансферти.

Iryna BORISOVA

**Poltava State Agricultural Academy,
Poltava, Ukraine**

Theoretical aspects of budget deficit impact on the state economy

Summary. The article is devoted to the study of theoretical foundations of budget deficit formation and the development of recommendations concerning its management effectiveness. The economic essence has been grounded and the comparative analysis of methods and approaches of budget financing of national expenditures has been made in the research. The financial science faces with the problem of comparative advantages and disadvantages of national expenditures. Budget deficit is a complicated economic phenomenon, influences the whole range of economic relationship in Ukraine and is considered in the context of guaranteeing the economic national security. Nowadays, under the conditions of production decline, a lack of its credit support, the intensification of financial instability, the non-payment crisis, the failure of budget income of all levels the process of deficit budget growth is one of the debating points and requires further investigation.

Key words: budget deficit, national debt, national budget policy, inflation, emission of currency, deficit financing, balanced budget, budget cutting, seigniorage, transfer.

Постановка проблеми. Успішне вирішення питань бюджетного дефіциту є одним із найважливіших завдань фінансової теорії й практики, а

його результати мають мати безпосереднє відношення до ефективності соціально-економічних процесів у суспільстві. Саме тому наступні дослідження у цьому напрямку стимулюватимуть якісне оновлення підходів до розуміння сутності цього явища та формування новітніх принципів бюджетного менеджменту у сфері дефіциту державного бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз підходів до теоретичного обґрунтування та практичного впровадження наукових досягнень у галузі бюджету дає змогу визначити, що проблема дефіциту все є актуальною, а тому вимагає подальших досліджень, розробки і впровадження дійових заходів щодо стабілізації та розвитку економіки держави.

Науковим дослідженням питань бюджету присвячені праці багатьох вчених, серед яких: Т. П. Богдан [1], Н. І. Богомолва [2], М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук [4], О. А. Єпіфанов, І. І. Д'яконова [6], Т. В. Жибер [6], В. В. Зайчикова [7], М.І. Карлін [9], О. В. Корнієнко [10], Ю. О. Костенко [11], С. І. Юрій, В. М. Федосов [14] та інші.

Мета статті. Основною метою є комплексне дослідження теоретичних основ функціонування бюджетного дефіциту, причин його виникнення та джерел покриття, розгляду методичних підходів до управління бюджетним дефіцитом, а також виокремлення проблем та запропонування основних напрямів його подолання.

Виклад основного матеріалу. Рівень бюджетного дефіциту належить до найважливіших індикаторів фінансової безпеки будь-якої держави. Існують різні оцінки його граничного розміру. Наприклад, Маастрихтський договір серед інших умов потенційним учасникам валютного союзу ставить і таку, як межа дефіциту держбюджету (3% від ВВП). Згідно з даними міжнародної статистики «нормальна» величина бюджетного дефіциту в індустріальне розвинутих країнах коливається у межах 3 – 4% від розміру ВВП за середньосвітової його величини 4,5%. Існує тенденція до стабілізації бюджетного дефіциту у середньосвітовому вимірі 4 – 5 % [14, с.209].

Світова фінансово-економічна криза 2008 р. зумовила нове ставлення урядів країн до дефіциту державного бюджету. Дії, спрямовані на запобігання колапсу банківського сектору, коштували країнам ЄС 1,2 трлн євро, у зв'язку з чим навіть було дозволено порушити Маастрихтські критерії щодо дефіциту державного бюджету при затвердженні державних бюджетів на 2009 р. На кінець року очікуваний бюджетний дефіцит у країнах ЄС становив 11 % ВВП в Ірландії, 6,2 % – в Іспанії, 4,6 % – у Португалії.

Проте нині у світі дефіцитний бюджет мають 240 держав, а бездефіцитні бюджети – тільки 8-10 країн. У другій половині 90-х років ХХ ст. всі розвинуті країни почали скорочувати бюджетний дефіцит, що позитивно вплинуло на їхню економіку.

Стосовно впливу бюджетного дефіциту на розвиток економіки існують суперечливі погляди. Прихильники концепції дефіцитного фінансування бюджетних видатків виходять із того, що бюджетний дефіцит для національної економіки він не становить загрози, оскільки всі видатки, в тому числі і ті, що перевищують доходи, здійснюються на території даної держави і сприяють зростанню добробуту країни. Якщо дефіцит буде зосереджений у бюджеті розвитку, то в цьому разі зростання дефіцитного фінансування спроможне привести до інвестиційного та інноваційного зростання. Крім того, дефіцит бюджету, відповідно до теорії дефіцитного фінансування, означає збільшення доходів суб'єктів господарювання і населення (отримувачів бюджетних коштів), що стимулює зростання купівельної спроможності, продуктивності праці і розширення національного виробництва. Це, у свою чергу, веде до зростання податкових надходжень.

Економісти неокласичного напрямку дотримуються протилежної позиції. На їхню думку, хронічні дефіцити неминуче вимагатимуть більш високих податків у майбутньому, що рівнозначно перекладанню поточного економічного тягара на майбутні покоління. Для фінансування дефіциту повинні залучатись емісія грошей і позики, що веде до розладу грошово-кредитної системи, девальвації національної валюти, зростання внутрішнього і зовнішнього боргу держави.

До останнього часу вважалось, що щорічно збалансований бюджет – це одне із головних завдань бюджетної політики держави. В основі такого підходу лежить концепція збалансованості бюджету в процесі економічного циклу. Логічне обґрунтування цієї концепції зводиться до такого. Для того щоб протистояти спаду виробництва, уряд повинен знижувати податки і збільшувати державні видатки, тобто провокувати дефіцит бюджету. Під час економічного піднесення слід підвищувати податки і знижувати урядові витрати. Позитивне сальдо бюджету може бути використано на покриття державного боргу, що виник у період спаду. Але, як свідчить практика, спади і піднесення в економічному циклі можуть бути неоднаковими за глибиною і протяжністю. Намагаючись збалансувати бюджет, уряд повинен або підвищити ставки податків, або скоротити державні витрати, або використовувати комбіновані заходи. Простота цих рекомендацій щодо подолання бюджетного дефіциту є досить ілюзорною. Як показує досвід багатьох країн, така політика потребує дуже тонкого збалансованого поєднання заходів з підвищення дохідної бази і скорочення державних видатків. Адже державні видатки також мають різний характер – споживчий та інвестиційний. Тому мова йде про скорочення непродуктивних бюджетних витрат і зростання інвестицій у виробництво й у «людський капітал» – освіту, охорону здоров'я, соціальні компенсації.

В умовах ринкової економіки, як стверджують сучасні західні фінансові теорії, дефіцит може бути корисним у випадку, коли у разі спаду виробництва держава витрачає більше грошей, ніж одержує: він забезпечує збільшення попиту, в тому числі купівельної спроможності населення. Споживачі починають більше купувати, підприємці – більше продавати. Унаслідок цього зростають обсяги виробництва і скорочується безробіття [7, с.60].

Проте в період піднесення економіки держава не може дозволити собі дефіцит бюджету, оскільки він стимулюватиме інфляцію. Отже, бюджет, в якому збалансовані доходи та видатки, потрібний не щорічно, а для певного періоду, тобто протягом економічного циклу. В окремі роки з метою стимулювання ділової активності держава може допускати дефіцит бюджету.

Американський вчений Дж. Б'юкенен вважає, що бюджетні дефіцити внутрішньо притаманні демократичним суспільствам, тобто бюджетний дефіцит в умовах демократії – неминучий. Це пов'язано з тим, що демократичне суспільство значну увагу приділяє забезпеченню соціальних пільг для більшості громадян, на що ніколи не вистачає бюджету. Крім того, при представницькій владі у демократичному суспільстві парламенти завжди приймають популістські рішення (особливо – перед наступними виборами) [9, с.50-51].

Таким чином, бюджетні дефіцити – не невід'ємна складова державних фінансів у демократичному суспільстві, але головне – не допустити їх неконтрольованого зростання, що може призвести до різкого стрибка інфляції в країні.

Існують два методи бюджетного фінансування державних видатків:

- податки;
- позики.

У фінансові науки поставлене питання про порівняльні переваги і недоліки кожного з цих методів. Існує кілька підходів до вирішення вказаних питань (теорема Рікардо, теорема Барро, теорема Б'юкенена).

1. Теорема Д. Рікардо (теорема еквівалентності), Д. Рікардо сформулював теорему еквівалентності: заміщення боргових зобов'язань податками не змінює характеру та обсягу приватного добробуту у відносинах населення з державою. Тобто, податки і державні позики однаково сприймаються приватними особами.

2. Теорема Р.Барро (теорема нейтральності державного боргу), в цій теоремі стверджуються, що заміщення урядових боргових зобов'язань поточними податковими надходженнями тільки взаємно погашає переміщення ресурсів між поколіннями й тому, не зміцнює умов виробництва, висоти процента, рівня цін. Теорему Р. Барро різко розкритикував Дж. Б'юкенен.

3. Суть теореми Дж. Б'юкенена полягає в тому, що політики більше схильні до нарощування державного боргу, ніж до збільшення податків. Чому? Тому, що:

- позики сприймаються виборцями менш важкими, ніж податки, тому депутати охоче підтримують позичкове фінансування державного боргу;
- зручні для політиків позичкові фінанси створюють умови для марнотратства.

Практичні висновки з теорії Дж. Б'юкенена:

1) З метою запобігання фінансовим кризам у багатьох країнах введені різні обмеження державного кредиту (ліміт заборгованості, гранична висота процентів, скорочення (до 20 років) строку погашення боргових зобов'язань держави тощо).

2) Ставиться питання про обмеження позабюджетного державного підприємництва (за рахунок державних облігацій під забезпечення доходами від платних автодоріг, аеропортів, мостів, зоопарків) [9, с.52].

Основними причинами виникнення дефіциту державного бюджету в Україні були зниження обсягів виробництва й скорочення доходів бюджету, низька податкова дисципліна, наявність значного тіньового сектору в економіці, надмірні державні витрати за окремими статтями бюджету.

Для фінансування дефіциту бюджету використовуються як інфляційні, так і неінфляційні джерела.

Неінфляційні джерела це: фінансування дефіциту бюджету за рахунок запозичень на внутрішніх та зовнішніх фінансових ринках та за рахунок використання залишків бюджетних коштів. Внутрішні позики здійснюються через продаж державних цінних паперів (облігацій, векселів) або через одержання кредиту в банку. Останню форму фінансування бюджетного дефіциту використовує місцева влада. Зовнішні позики для покриття дефіциту державного бюджету характерні для країн, що розвиваються, а також все більше використовуються країнами з перехідною до ринку економікою, у тому числі Україною [14, с.205].

Трансфerti – фінансування у вигляді безоплатної допомоги.

Зменшити дефіцит бюджету уряд може і накопиченням заборгованості – прострочуванням платежів за борги або за куплені товари, а також за рахунок підвищення податків. Ці заходи теж мають неінфляційний характер.

Інфляційним джерелом фінансування бюджетного дефіциту є монетизація дефіциту, яка відбувається в результаті позик центрального банку урядові та купівлі центральним банком державних цінних паперів. Дефіцит бюджету можуть покривати додатковою емісією грошей. Унаслідок такої емісії розвивається неконтрольована інфляція, підриваються стимули для інвестицій, знецінюються заощадження населення, відтворюється бюджетний дефіцит.

Фінансування дефіциту через центральний банк безпосередньо впливає на грошову базу та розмір грошової маси. При монетизації дефіциту держава отримує сеньйораж – дохід від друкування грошей. Сеньйораж виникає в умовах перевищення приросту грошової маси над приростом реального ВВП, наслідком чого є зростання середнього рівня цін. З огляду на це, всі економічні агенти змушені сплачувати так званий інфляційний податок, який через вищі ціни перерозподіляє частину їхніх доходів на користь держави.

Кредитну емісію як спосіб покриття дефіциту широко використовували в Україні. Державні позики як засіб покриття дефіциту бюджету безпечніші, ніж емісія, проте вони також певною мірою негативно впливають на економіку країни.

По-перше, за певних умов уряд вдається до примусового розміщення державних цінних паперів і порушує ринкову мотивацію діяльності приватних фінансових інституцій.

По-друге, якщо навіть уряд створює достатні стимули для купівлі юридичними і фізичними особами цінних паперів уряду, то державні позики, мобілізуючи вільні кошти на ринку позикового капіталу, обмежують можливості одержання кредиту приватними господарствами. Фірми, особливо невеликі та середні, не є для банків такими надійними позичальниками, як державні органи. Збільшення попиту на ринку позикового капіталу через нові державні позики сприяє подорожчання кредиту – зростанню облікової ставки. Особливо складними є наслідки зовнішніх позик [6, с.78].

Дефіцит державного бюджету безпосередньо пов'язаний з явищем державного боргу, що виникає внаслідок заборгованості уряду та державних органів. Зовнішній державний борг, що перевищує 70 % від ВВП або більший ніж у 2,2 рази за експорт країни, вважається небезпечним для стабільності економіки, особливо для стійкого грошового обігу.

Залежно від характеру наслідків впливу боргу на економіку, їх поділяють на короткострокові та довгострокові. Короткострокові – це наслідки бюджетного дефіциту, відомі як проблема «витіснення». Довгострокові – економічні наслідки державного боргу, відомі як «тягар боргу». Украй негативні наслідки (фінансові, економічні, соціальні) значного розміру бюджетного дефіциту потребують використання загальноприйнятих у світовій практиці методів боротьби з дефіцитом.

Якщо в процесі виконання бюджету має місце перевищення граничного рівня дефіциту або значне скорочення надходжень дохідних джерел бюджету, то вводиться механізм секвестру видатків. Секвестр бюджету полягає в пропорційному зниженні бюджетних видатків (на 5, 10, 15 і т. д. відсотків) щомісячно за всіма статтями бюджету протягом того періоду, який залишився до

кінця фінансового року. Секвестру не підлягають захищені статті, склад яких в Україні визначає Верховна Рада.

У 2015 році річний плановий показник дефіциту державного бюджету України зі змінами, що включав коригування граничного обсягу дефіциту за спеціальним фондом, внесеними розпорядниками бюджетних коштів, становив 78,6 млрд. гривень. Фактично Державний бюджет України був виконаний із дефіцитом у сумі 45,2 млрд. грн., що становить 57,4 відсотка річного планового показника зі змінами [8].

На розвиток вітчизняної економіки у 2015 році мали суттєвий вплив негативний зовнішньоекономічний фон, несприятлива цінова кон'юнктура на світових товарних ринках, зокрема на основні товари українського експорту – чорні метали, добрива та залізорудну сировину, зернові, застосування торговельних обмежень з боку країн – членів Митного союзу, у першу чергу, Російської Федерації, а також втрата виробничих потужностей, інфраструктури та руйнування господарських зв'язків через військовий конфлікт на сході України та найважливіше – накопичені структурні дисбаланси в економіці.

У 2015 році в рамках співпраці з Міжнародним валютним фондом за Програмою розширеного фінансування (EFF) на підтримку державного бюджету було спрямовано близько 2,6 млрд. дол. США.

Державні внутрішні запозичення за 2015 рік дорівнювали 99,0 млрд. грн., з яких:

- 75,0 млрд. грн. становили випуски облігацій внутрішньої державної позики відповідно до статей 16, 17, 19 закону про державний бюджет:

- на надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (41,5 млрд. грн.);

- для капіталізації НАК «Нафтогаз України» (29,7 млрд. грн.);

- для капіталізації ПАТ АБ «Укргазбанк» (3,8 млрд. грн.);

- 23,9 млрд. грн. – безпосередньо для фінансування державного бюджету [8].

Зростання державної заборгованості створює напруження на ринку позикових капіталів, зменшує можливості їх використання для фінансування народного господарства, уповільнює темпи розвитку економіки.

Найголовнішою проблемою бюджетної системи України є велика численність пенсіонерів, кількість зареєстрованих пенсіонерів в Пенсійному фонді уже перевищила кількість осіб, які легально сплачують страхові внески. Якщо на початку 90-х років минулого століття легально працюючих в Україні було 26-27 млн. осіб, то у 2016 році – 10,2 млн. осіб. Водночас кількість пенсіонерів відповідно

становить 14 і 12,3 млн. осіб. Тобто, якщо раніше на одного пенсіонера приходилось майже два працівника, то нині – пенсіонерів більше, ніж легально працюючих осіб [13].

Також вагому проблему становить масове приховування доходів та ухиляння від сплати податків («тонізація» економіки). На даний момент в Україні частка тіньової економіки становить близько 70%. У Європі цей показник сягає майже 20%, а наша країна прагне до Європи. При цьому в Болгарії та Румунії рівень тінізації складає майже 30%, у Польщі – 22% [12].

Висновки. Бюджетні дефіцити – не невід’ємна складова державних фінансів у демократичному суспільстві, але головне – не допустити їх неконтрольованого зростання, що може призвести до різкого стрибка інфляції в країні. Бюджетні дефіцити внутрішньо притаманні демократичним суспільствам, тобто бюджетний дефіцит в умовах демократії – неминучий.

В окремі роки з метою стимулювання ділової активності держава може допускати дефіцит бюджету. Для фінансування дефіциту бюджету використовуються як інфляційні, так і неінфляційні джерела.

Загалом зазначимо, що бюджетний дефіцит – особливе фінансове явище, що характеризується у різних аспектах, і не обов’язково є чимось надзвичайним та негативним. Навіть більше того, причини виникнення, форми прояву та економіко-політичні ефекти дефіциту індивідуальні для кожної держави, що зумовлено характером та станом економіки тієї чи іншої країни, її бюджетною, фіскальною та грошово-кредитною політикою тощо.

В Україні ж, до цього часу, недостатньо уваги приділяли науковому обґрунтуванню проблеми бюджетного дефіциту та пошуку ефективних інструментів управління ним.

Тому, на нашу думку, для вирішення дефіцитності бюджету України слід провести ряд заходів, а саме:

- стимулювання процесу виробництва з метою збільшення обсягу податкових надходжень у бюджет;
- ліквідація практики безвідсоткового кредитування суб’єктів економічної діяльності з державного і місцевих бюджетів;
- припинення бюджетного фінансування збиткових суб’єктів економічної діяльності;
- ліквідація практики списання сум заборгованості суб’єктів економічної діяльності державному і місцевим бюджетам;
- скорочення необґрунтованих і неефективних витрат з державного і місцевих бюджетів, у тому числі на соціальні потреби;
- ведення режиму суворої економії бюджетних ресурсів;

– як тимчасовий захід – використання внутрішньої позики для покриття дефіциту бюджету.

З метою максимально ефективного управління дефіцитом державного бюджету необхідно застосовувати систему економічних заходів, також фіскальних правил. Дефіцитне фінансування для України вкрай важливе і необхідне, його слід не скорочувати, а переорієнтувати на вирішення основних проблем економіки держави тобто фінансування пріоритетних галузей, поживавлення інвестиційної діяльності та ін.

Conclusions. Budget deficit is an integral component of government finances in a democratic society, but the main point is not to allow their uncontrolled growth that can lead to inflation moonshot in the country. Budget deficits are internally typical to democratic societies, that is, budget deficit under the condition of democracy is inevitable.

In some years with the aim of stimulating economic activity the state can allow budget deficit. Both inflationary and noninflationary sources are used to finance budget deficit.

In general, it should be mentioned that budget deficit is a particular financial phenomenon characterized in different aspects and is not necessarily something extraordinary and negative. Even more so, reasons of formation, forms of manifestation as well as economic and political effects of the deficit are individual for every state that is determined by an economic character and condition of a certain country, its budget, fiscal and monetary policy, etc.

In Ukraine, up to now, inadequate attention has been paid to a scientific substantiation of the budget deficit problem and the search of effective tools of its management.

That is why, in our opinion, to solve budget deficiency in Ukraine it is necessary to take a number of measures, as follows:

- stimulating the process of production with the aim to increase the amount of revenues into budget from taxation;
- liquidation of the practice of interest-free taxation of economic activity subjects from state and local budgets;
- stopping budget financing of unprofitable subjects of economic activity припинення;
- liquidation of the practice of writing off due and payable amounts of economic activity subjects to state and local budgets;
- diminution of groundless and ineffective costs from state and local budgets including costs of social needs;
- introduction of the regime of strict economy of budget resources;

– as a temporary measure – using an internal loan for budget deficiency payments.

With the aim of the most effective management of state budget deficit it is necessary to use the system of economic measures as well as fiscal regulations. Deficit financing for Ukraine is very important and necessary. It shouldn't be diminished but refocused on solving the main economic problems of the state that is, financing top-priority branches, revival of investment activity, etc.

Використана література.

1. Богдан, Т. П. Управління державним боргом і макрофінансові ризики в економіці України [Текст] / Т. П. Богдан // Фінанси України. – 2011. – № 1. – С. 13-23.
2. Богомолова, Н. І. Ефективність бюджетної політики в системі фінансової безпеки держави [Текст] / Н. І. Богомолова // Ефективна економіка. – 2011. – №1. – С. 25-31.
3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Бюджетний кодекс від 07.08.2010 N 5290-VI [зі змін. та доп.]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Назва з екрана.
4. Грідчіна, М. В. Фінанси [Текст] : підручник / М. В. Грідчіна, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін. – К. : МАУП, 2004. – 312 с.
5. Єпіфанов, А. О. Бюджет України [Текст] : монографія : у 2 кн. / А. О. Єпіфанов, І. І. Д'яконова, І. В. Сало. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 201 с.
6. Жибер, Т. В. Удосконалення процесу бюджетування в Україні [Текст] / Т.В. Жибер // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 76-81.
7. Зайчикова, В. В. Удосконалення бюджетного законодавства в контексті європейського досвіду скорочення дефіциту бюджету [Текст] / В. В. Зайчикова // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 56–68.
8. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2015 рік [Електронний ресурс]: – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-08/#>
9. Карлін М.І. Фінанси зарубіжних країни: Навчальний посібник /М.І.Карлін. – К.:Кондор. – 2004. – 384 с.
10. Корнієнко, О. В. Проблеми бюджетного фінансування соціальної сфери та шляхи їх вирішення [Текст] / О. В. Корнієнко // Економічний простір. – 2011. – № 46. – С. 171-179.
11. Костенко, Ю. О. Фінансове право України [Текст] : навчальний посібник / Ю. О. Костенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 240 с.
12. Народный корреспондент [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nk.org.ua/ekonomika/tinizatsiya-ekonomiki-ukrayini-perevischue-v-2-razi-evropeyskiy-pokaznik-26659>
13. Наскільки дефіцитним є Пенсійний фонд України // Офіційний веб-портал Федерація професійних спілок України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.fpsu.org.ua/nasha-borotba/10395-naskilki-defitsitnim-e-pensijnij-fond-ukrajini>.
14. Юрій С.І. Фінанси : підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.

References

1. Bohdan, T.P. Upravlinnia derzhavnym borhom i makrofinansovi ryzyky v ekonomitsi Ukrainy [Text] / T.P. Bohdan // Finansy Ukrainy. – 2011. – № 1. – С. 13-23.
2. Bohomolova, N. I. Efektyvnist biudzhetnoi polityky v systemi finansovoi bezpeky derzhavy [Text] / N. I. Bohomolova // Efektyvna ekonomika. – 2011. – №1. – S. 25-31.
3. Biudzhetni kodeks Ukrainy [Electronic resource]: Biudzhetni kodeks vid 07.08.2010 N 5290-VI [zi zmin. ta dop.]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Screen name.
4. Hridchina, M.V. Finansy [Text]: pidruchnyk / M.V. Hridchina, V.B. Zakhozhai, L.L. Osipchuk ta in. – K.: MAUP, 2004. – 312 p.
5. Yepifanov, A. O. Biudzhets Ukrainy [Text]: monohrafiia: v 2 kn. / A. O. Yepifanov, I. I. Dyakonova, I. V. Salo. – Sumy: DVNZ “UABS NBU”, 2010. – 201 p.
6. Zhyber, T. V. Udoshkonalennia protsesu biudzhetuвання v Ukraini [Text] / T.V. Zhyber // Finansy Ukrainy. – 2009. – № 8. – P. 76-81.
7. Zaichykova, V.V. Udoshkonalennia biudzhetnoho zakonodavstva v konteksti yevropeiskoho dosvidu skorochennia defitsytu biudzhetu [Text] / V.V. Zaichykova // Finansy Ukrainy. – 2011. – № 5. – P. 56–68.
8. Informatsiia Ministerstva finansiv Ukrainy shodo vykonannia derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2015 rik [Electronic resource]: – Access mode: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-08/#>
9. Karlin, M.I. Finansy zarubizhnykh krain: Havchalnyi posibnyk / M.I. Karlin. – K.: Kondor. – 2004. – 384 p.
10. Korniienko, O. V. Problemy biudzhetnoho finansuvannia sotsialnoi sfery ta shliakhy ikh vyrishennia [Text] / O. V. Korniienko // Ekonomichniy prostir. – 2011. – № 46. – P. 171-179.
11. Kostenko, Yu. O. Finansove pravo Ukrainy [Text]: navchalnyi posibnyk / Yu. O. Kostenko. – K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2009. – 240 p.
12. Narodnyi korrespondent [Electronic resource] – Access mode: <http://nk.org.ua/ekonomika/tinizatsiya-ekonomiki-ukrayini-perevischue-v-2-razi-evropeyskiy-pokaznik-26659>
13. Naskilky defitsytnym ye Pensiyni fond Ukrainy // Ofitsiyni veb-portal federatsiia profesiinykh spilok Ukrainy: [Electronic resource] – Access mode: <http://www.fpsu.org.ua/nasha-borotba/10395-naskilki-defitsitnim-e-pensijnij-fond-ukrajini>.
14. Yurii S.I. Finansy: pidruchnyk / za red. S.I. Yurii, V.M. Fedosova. – K. : Znannia, 2008. – 611 p.